

การจัดการศพภายหลังสถานการณ์อุบัตภัย Management of Dead Bodies after Disasters

พงศกร ฐิตโชติ

สถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ

Pongsakorn Thitachote

Institute of Forensic Medicine, Police General Hospital

Received February 22, 2023 | Revised June 13, 2023 | Accepted June 20, 2023

บทความวิชาการ (Academic Article)

บทคัดย่อ

การจัดการผู้เสียชีวิตในกรณีเกิดอุบัตภัยเป็นสถานการณ์ที่มีความซับซ้อน จะต้องมีการจัดการศพอย่างเป็นระบบเพื่อให้สามารถพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลได้อย่างถูกต้องตามมาตรฐานสากล โดยอาศัยองค์ความรู้ทางนิติเวชศาสตร์และนิติวิทยาศาสตร์ กระบวนการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของบุคลากรผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติเวชจากหลากหลายสาขาวิชาชีพ สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการสถานการณ์ ในสถานการณ์ที่มีผู้เสียชีวิตจำนวนมากนั้นจะต้องมีการจัดสรร บุคลากร ทรัพยากร และสถานที่ให้พร้อมสำหรับปฏิบัติการเก็บกู้ศพ เก็บรักษาศพ ชันสูตรศพ พิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล รวมถึงการบันทึกข้อมูลของผู้สูญหายจากทางครอบครัว ทั้งนี้ในกระบวนการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลในประเทศไทยนั้น อ้างอิงแนวทางในการทำงานจากองค์กรตำรวจสากล (INTERPOL) โดยใช้การเก็บและเปรียบเทียบข้อมูลของผู้สูญหายกับข้อมูลของศพ ซึ่งมีการพิจารณาโดยคณะกรรมการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล ในหลายองค์ประกอบ อาทิเช่น ลายพิมพ์นิ้วมือ ข้อมูลทางพันธุกรรม สารพันธุกรรม และข้อมูลทางกายภาพ เป็นต้น ท้ายสุดเมื่อทราบว่ามีผู้ตายเป็นใครแล้วนั้นจะนำส่งร่างให้แก่ทางครอบครัวต่อไป

คำสำคัญ: อุบัตภัย, การพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล, การจัดการศพ

Abstract

Management of the deceased is one of the most difficult aspects of disaster response. Dead body management should be performed in a systematic way to properly identify the deceased according to international standards and based on knowledge of forensic medicine and forensic science. Disaster Victim Identification (DVI) requires a multidisciplinary approach and has close collaboration with a range of forensic specialists. The Royal Thai Police is the main organization responsible for the management. In mass casualty incidents, personnel, resources, and facilities must be allocated for the operations

of recovering bodies, preserving bodies, post-mortem examinations and DVI, Including recording information of missing persons from the families. Thai DVI operations refer to INTERPOL DVI guidance, by means of collecting and comparing antemortem with postmortem data, using methods such as fingerprinting, dental records, DNA profiling, and physical information, with the consideration of the DVI committee. Finally, the identified bodies would then be released to the families.

Keywords: Disaster, Personal Identification, Management of Dead Bodies

บทนำ

สถานการณ์ฉุกเฉินประการหนึ่งที่มีความท้าทายต่อผู้ปฏิบัติงานในหลายภาคส่วนเป็นอย่างยิ่ง คือ กรณีที่เกิดอุบัติเหตุ จนส่งผลให้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิต จำนวนมาก ไม่ว่าจะเกิดจากภัยธรรมชาติ การก่อการร้ายหรืออุบัติเหตุ โดย De Boer et al. (2019) ระบุว่า เกือบทุกประเทศในโลกได้ประสบกับอุบัติเหตุที่ส่งผลให้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตจำนวนมากในคราวเดียวกัน มีเพียงไม่กี่ประเทศเท่านั้นที่ไม่เคยประสบกับสถานการณ์ดังกล่าว และทั้งนี้อุบัติเหตุมีแนวโน้มเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง Thaikruea et al. (2009) ได้อธิบายว่า ในช่วงก่อนเกิดเหตุสึนามิใน ประเทศไทยไม่เคยมีระบบจัดการด้านการพิสูจน์ศพจำนวนมากที่เสียชีวิตจากภัยพิบัติ (Disaster Victim Identification: DVI) หรือการเตรียมการใด ๆ มาก่อน ส่งผลให้การบริหารจัดการสถานการณ์เป็นไปได้อย่างยากลำบาก จากเหตุการณ์นั้นถือเป็นบทเรียนในอดีตส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนา และสร้างแนวทางการปฏิบัติ รวมถึงการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในภาครัฐและเอกชนในการรับมือกับอุบัติเหตุ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานเป็นระบบ โดยแต่ละหน่วยงานให้ความสำคัญและพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และสร้างแนวทางปฏิบัติในการรับมือสถานการณ์เรื่อยมา แม้สิ่งที่สำคัญที่สุดในการบริหารจัดการอุบัติเหตุคือ การดูแลรักษาผู้บาดเจ็บและหยุดยั้งอุบัติเหตุให้เร็วที่สุด แต่ภารกิจการบริหารจัดการผู้เสียชีวิตก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ในแง่มนุษยธรรมที่จะต้องรู้ว่าผู้ตายเป็นใคร Ungpraphan (2000) ได้อธิบายว่า การพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุด ในกรณีตายที่เกิดจากวินาศภัยที่ร้ายแรง ซึ่งมีผู้เสียชีวิตพร้อมกันเป็นจำนวนมาก โดยการพิสูจน์ว่าผู้ตายเป็นใครถือเป็นหน้าที่ที่สาธารณชนต้องรับผิดชอบ กล่าวคือ ทางฝ่ายเจ้าหน้าที่บ้านเมืองต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ

การจัดการศพภายหลังอุบัติเหตุ ต้องอาศัยกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องหลายส่วน อีกทั้งมีการอาศัยองค์ความรู้ทางนิติวิทยาศาสตร์ นิติเวชศาสตร์ ซึ่งต้องอ้างอิงจากมาตรฐานสากล แม้ว่าแต่ละหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจะมีคู่มือหรือแนวทางการจัดการศพภายหลังอุบัติเหตุ แต่ผู้เชี่ยวชาญว่าคู่มือและแนวทางเหล่านั้นยังขาดความเชื่อมโยง และมีความคลาดเคลื่อนสาระสำคัญในประเด็นกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ดังเช่น แนวทางการจัดการศพจำนวนมากในกรณีภัยพิบัติ กระทรวงสาธารณสุข (Ministry of Public Health, 2021) ที่ระบุในเนื้อหาโดยอ้างอิงถึงระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2543 เรื่องการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลในกรณีวินาศภัย แต่ระเบียบดังกล่าวนี้ได้ถูกยกเลิกไป และให้ใช้ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 10 การชันสูตรพลิกศพ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2552 แทน นอกจากนี้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสนับสนุนการปฏิบัติงานติดตามคนหาย และการพิสูจน์คนนิรนามและศพนิรนาม

พ.ศ. 2564 ได้ยกเลิกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสนับสนุนการปฏิบัติงานติดตามคนหายและพิสูจน์ศพนิรนาม พ.ศ. 2558 หรือบางหน่วยงานได้กำหนดแนวทางปฏิบัติงานขึ้นใช้ภายในหน่วยงานโดยปราศจากการอ้างอิงระเบียบและกฎหมายอย่างถูกต้อง

บทความวิชาการนี้จะนำเสนอมุมมองแนวทางการจัดการเกี่ยวกับศพในภาพรวม อ้างอิงจากมาตรฐานสากล กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องฉบับล่าสุด โดยจะกล่าวถึงเฉพาะหน่วยงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการศพเป็นหลัก และอธิบายขั้นตอนที่สำคัญในส่วนของการรายละเอียด เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการระบอการจะได้มีความเข้าใจในการปฏิบัติงานอย่างมากที่สุด

ชนิดของอุบัติภัย

องค์การตำรวจสากล (INTERPOL) ได้จำแนกอุบัติภัย เป็น 2 ชนิด (INTERPOL, 2018) ดังนี้

1) อุบัติภัยแบบเปิด (Open disaster) เป็นอุบัติภัยที่ทำให้เกิดผู้เสียชีวิตและผู้บาดเจ็บ โดยที่ไม่ทราบจำนวนที่แน่ชัด อันเนื่องมาจากไม่ทราบหรือไม่มีการบันทึกรายชื่อของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ทั้งหมด เช่น การเกิดคลื่นสึนามิในประเทศไทย ส่งผลให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณนั้นเสียชีวิต ดังนั้นจึงมีความท้าทายในการรวบรวมรายชื่อของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ให้ได้ เพื่อประกอบในกระบวนการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล

2) อุบัติภัยแบบปิด (Closed disaster) เป็นอุบัติภัยที่ทำให้เกิดผู้เสียชีวิตและผู้บาดเจ็บ โดยทราบชื่อของบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์อย่างแน่ชัด เช่น กรณีเครื่องบินโดยสารตก โดยมีรายชื่อของผู้โดยสารและลูกเรืออย่างแน่ชัด

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

- 1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมวด 2 การชันสูตรพลิกศพ
- 2) พ.ร.บ. ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550
- 3) ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 10 การชันสูตรพลิกศพ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2552
- 4) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสนับสนุนการติดตามคนหายและพิสูจน์คนนิรนามและศพนิรนาม พ.ศ. 2564

สาระสำคัญสามารถสรุปได้ดังนี้ ในกรณีปกติหากมีการเสียชีวิตโดยไม่ปรากฏสาเหตุการเสียชีวิตที่แน่ชัด จำต้องมีการชันสูตรศพ โดยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องคือพนักงานสอบสวนและแพทย์นิติเวช เพื่อมุ่งหาว่าผู้เสียชีวิตเป็นใคร เสียชีวิตที่ไหน เสียชีวิตอย่างไร และสาเหตุการเสียชีวิตคืออะไร เป็นต้น และอาจมีการพิจารณาส่งร่างผู้เสียชีวิตเข้ารับการผ่าชันสูตร (แยกธาตุ) เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับการเสียชีวิต จากนั้นแพทย์นิติเวชจะจัดทำรายงานแสดงรายละเอียด ส่งมอบแก่พนักงานสอบสวนต่อไป แต่ในกรณีสถานการณ์อุบัตินั้น มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมากพร้อม ๆ กัน จะต้องอาศัยวิธีบริหารจัดการต่างออกไป โดยเป็นการบูรณาการร่วมกันระหว่างหลายหน่วยงาน อันได้แก่ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม กระทรวงกลาโหม และกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นต้น โดยมีขั้นตอนที่เพิ่มเติมขึ้น อันจะกล่าวต่อไปในบทความนี้ และเมื่อกระบวนการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลเสร็จสิ้น จะทำการมอบร่างผู้เสียชีวิตที่ทราบชื่อให้แก่ครอบครัว แต่หากยังไม่สามารถระบุตัวบุคคลได้จะต้องทำการจัดเก็บศพไว้อย่างเป็นระบบเพื่อการเปรียบเทียบข้อมูลเอกลักษณ์

บุคคลกับทางครอบครัวต่อไป และดำเนินการกระบวนการในลักษณะของศพนิรนาม ซึ่งในปัจจุบันนั้น คณะกรรมการพัฒนาระบบการติดตามคนหายและการพิสูจน์คนนิรนามและศพนิรนาม (ค.พ.ศ.) อยู่ในช่วงพัฒนาแนวทางการดำเนินการพิสูจน์คนนิรนาม ศพนิรนามและเชื่อมโยงฐานข้อมูลคนนิรนาม ศพนิรนามระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในประเทศไทยที่มีการกิจผ่านชั้นสูตรศพ

การเตรียมความพร้อมก่อนรับมือสถานการณ์อุบัติภัย

เมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน กรณีอุบัติเหตุ หรือมีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก จะมีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจ เพื่อป้องกันและแก้ไขสถานการณ์ รวมถึงเป็นศูนย์กลางในการระดมทรัพยากรเพื่อแก้ไขความรุนแรง (Disaster Prevention and Mitigation Act, 2007) ซึ่งผู้รับผิดชอบหลักคือ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ส่วนสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นผู้รับผิดชอบหลักในกระบวนการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล ซึ่งเป็นไปตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วย ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะที่ 10 การชันสูตรพลิกศพบทที่ 3 การพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลในกรณีภัยพิบัติ (Royal Thai Police, 2009) ในการเตรียมงานและประสานงานในระยะแรก จำต้องได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน โดยผู้บัญชาการเหตุการณ์ระดับจังหวัดจะมอบหมายผ่านนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด ให้โรงพยาบาลในพื้นที่ประสานงานร่วมกับตำรวจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการให้เกิดความพร้อมในการปฏิบัติงาน ในระหว่างที่คณะผู้ปฏิบัติงานที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ อันประกอบด้วยทีมแพทย์นิติเวช ทันตแพทย์ และเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน เดินทางมายังสถานที่ปฏิบัติงานซึ่งอาจเป็นเขตพื้นที่วัด สุสาน สถานที่ราชการ หรือโรงพยาบาล โดยโรงพยาบาลเป็นหน่วยงานทางสาธารณสุขที่อาจต้องรองรับทั้งผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุและใช้เป็นพื้นที่ในการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล จึงควรมีแผนงานและเตรียมความพร้อม ชักซ้อมการปฏิบัติงานเพื่อรองรับสถานการณ์อยู่เสมอ ทั้งนี้ Suwanjutha (1993) ได้อธิบายว่า ระบบในการชันสูตรศพของประเทศไทยเป็นระบบตำรวจ (Police system) การที่การดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับศพจะอยู่ในอำนาจหน้าที่ ดุลยพินิจและประสานงานของพนักงานสอบสวนเจ้าของคดีเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามกฎหมาย โดยการจัดเตรียมแนวทางปฏิบัติงาน บุคลากร สถานที่และทรัพยากรที่เกี่ยวข้องสามารถแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) วางแผนงานและจัดสถานที่

เป็นการวางแผนงาน ประชุม เพื่อบริหารงานและจัดการสถานการณ์ได้อย่างเป็นระบบ โดยจะต้องมองภาพรวม มอบหมายผู้รับผิดชอบงาน ประเมินสถานการณ์ จัดเตรียมทรัพยากรที่จำเป็น รวมถึงเตรียมการในการประสานงานและประชาสัมพันธ์กับสื่อมวลชนและครอบครัวผู้เสียชีวิต ซึ่งในการวางแผนงานนั้นเป็นการบูรณาการความร่วมมือกันจากหลายหน่วยงาน อาทิเช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้แทนจากฝ่ายปกครอง ผู้แทนจากสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด ผู้แทนนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด ผู้แทนจากมูลนิธิที่มีหน้าที่ช่วยเหลือผู้ประสบเหตุและเก็บกู้ศพในจังหวัด เป็นต้น ทั้งนี้อาจจัดประชุมในพื้นที่ห้องประชุมของสถานที่นั้น เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงาน ให้จัดเตรียมสถานที่เก็บศพ และสถานที่สำหรับพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล ในการนี้ให้จัดเตรียมทรัพยากรและระบบสื่อสารที่จะต้องใช้ในภารกิจ อันได้แก่ วัสดุสำนักงาน คอมพิวเตอร์ ระบบอินเทอร์เน็ต ระบบการสื่อสาร (โทรศัพท์ และวิทยุสื่อสาร) ยานพาหนะอาหาร และจัดเตรียมระบบรักษาความปลอดภัยของสถานที่

2) จัดเตรียมปฏิบัติการฉุกเฉินหา เก็บกู้ศพ และจัดการทรัพย์สินที่ติดมากับศพ

ภารกิจในหัวข้อนี้ ผู้รับผิดชอบหลักจะเป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยควบคุมโดยผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด ทั้งนี้ทางโรงพยาบาลในพื้นที่จะเป็นผู้สนับสนุนภารกิจ จะต้องทำการขนย้ายผู้บาดเจ็บออกจากพื้นที่จนหมด ประเมินความเสี่ยงของสถานการณ์และจัดแบ่งพื้นที่ในการเริ่มปฏิบัติงานค้นหาและเก็บกู้ศพ ในขั้นตอนนี้นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญจะเข้ามาปฏิบัติงาน ประกอบด้วย แพทย์นิติเวช เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน เจ้าหน้าที่จากสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และเจ้าหน้าที่จากมูลนิธิที่มีหน้าที่ในการช่วยค้นหาและเก็บกู้ศพ หัวใจสำคัญในการเก็บกู้ศพคือจะต้องมีการบันทึกตำแหน่งที่พบศพอย่างถูกต้อง โดยอาจอ้างอิงจากพิกัดดาวเทียม (GPS) ภูมิประเทศ อาคาร หรือทำการกั้นและกำหนดอาณาเขต (Grids) (De Boer et al., 2020) เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลต่อไป

เมื่อเก็บกู้ศพมาได้แล้วจะต้องทำการบันทึกรายละเอียดในเอกสารส่วนกลางและทำฉลาก (Label) ติดกับศพอย่างแน่นหนา ควรใช้เป็นปากกาหรือหมึกพิมพ์ชนิดกันน้ำเพื่อป้องกันการลบเลือนจากน้ำหรือน้ำเหลือง โดยจัดทำระบบเลขรหัสศพอย่างเป็นระบบ (INTERPOL, 2018) ถ้าเป็นไปได้ควรมีหน่วยงานส่วนกลางเพียงหน่วยงานเดียวทำหน้าที่จัดระบบเลขรหัสศพและแจ้งรหัสศพแก่ทีมที่ปฏิบัติงานแต่ละทีม เพื่อเป็นการป้องกันความสับสนในการจัดทำระบบฐานข้อมูล (Byard & Winskog, 2010) และทำการเคลื่อนย้ายศพไปยังสถานที่เก็บศพ สำหรับสถานที่เก็บศพนั้นอาจเป็นห้องเก็บศพของโรงพยาบาล หรือตู้แช่ศพเคลื่อนที่ ซึ่งจะพิจารณาตามสถานการณ์ จำนวนของศพที่พบ และความพร้อมของสถานที่ กรณีการจัดการทรัพย์สินที่ติดมากับศพนั้น ให้ถือว่าทรัพย์สินทุกชิ้นมีความสำคัญทั้งในแง่เป็นทรัพย์สินที่จะต้องส่งมอบให้แก่ครอบครัวผู้ตาย และเป็นเครื่องมือที่ใช้ประกอบในกระบวนการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล ต้องบันทึกภาพขณะพบที่เกิดเหตุ จัดทำเลขรหัสวัตถุพยาน บันทึกข้อมูลเบื้องต้น และรักษาห่วงโซ่วัตถุพยานเป็นอย่างดี โดยต้องจัดทำระบบการลงนามชื่อของผู้รับผิดชอบและถือครองทรัพย์สิน ในระหว่างการจัดเก็บ ณ ที่เกิดเหตุ จัดเก็บในสถานที่ที่ปลอดภัย จนเสร็จสิ้นกระบวนการตรวจพิสูจน์และนำส่งแก่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

3) ช่วยเหลือครอบครัวและจัดเก็บข้อมูลผู้สูญหาย

จัดเตรียมสถานที่ที่เหมาะสม โดยพิจารณาตามสถานการณ์ อาจใช้พื้นที่ของโรงพยาบาล หรือไม่ได้ แต่ต้องคำนึงถึงความพร้อมในการปฐมพยาบาลผู้ที่เข้ามาติดต่อ อาจเกิดความเศร้าเสียใจ หมดสติ โรคประจำตัว หรือภาวะฉุกเฉินของระบบหัวใจ (Cardiac arrest) ในขั้นตอนนี้นักวิชาการของโรงพยาบาล ได้แก่ แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ จะเป็นผู้รับผิดชอบหลัก (Ministry of Public Health, 2021) และควรมีล่ามแปลภาษาเข้าร่วมปฏิบัติงาน หากเป็นกรณีที่มีชาวต่างชาติเสียชีวิต (INTERPOL, 2018) งานจัดเก็บข้อมูลผู้สูญหาย เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน รวบรวมข้อมูลของส่วนตัวของผู้สูญหาย ประวัติส่วนตัว ประวัติทางการแพทย์ ข้อมูลทางพันธุกรรม จัดเก็บข้อมูลลงในแบบฟอร์มบันทึกข้อมูลของผู้สูญหาย (AM form) เพื่อนำไปใช้ในการเปรียบเทียบข้อมูลพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลต่อไป (Royal Thai Police, 2009)

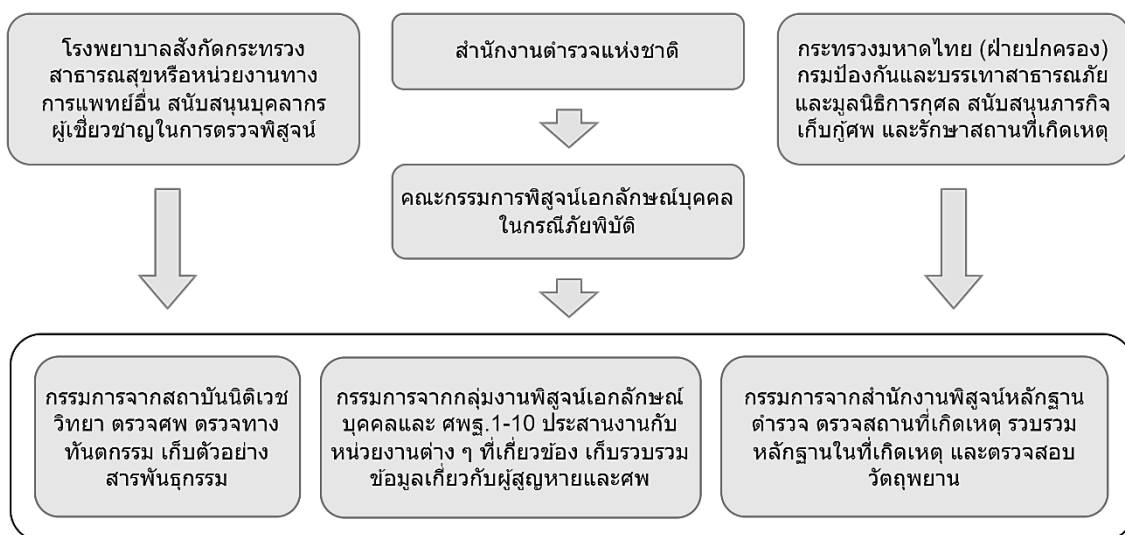
4) ประสานงานและประชาสัมพันธ์

เจ้าหน้าที่ที่ได้รับการมอบหมายจะทำการประสานงานแจ้งข้อมูลกับหน่วยงานต่าง ๆ และประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่สำคัญแก่ประชาชนและสื่อมวลชน รวมถึงจัดพื้นที่ให้ทางครอบครัวผู้สูญหายได้ดูภาพถ่ายหน้าตรงของศพที่ผ่านกระบวนการชันสูตร เพื่อช่วยในกระบวนการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล

การปฏิบัติงานเมื่อเกิดสถานการณ์อุบัติภัย

เมื่อพบผู้เสียชีวิต จะต้องทำการชันสูตรศพ ณ ที่เกิดเหตุ เนื่องจากเป็นการตายโดยผิดธรรมชาติ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 - 156 โดยพนักงานสอบสวนทำการชันสูตร ร่วมกับแพทย์นิติเวช จากนั้นให้เคลื่อนย้ายศพไปยังสถานที่เก็บศพและทำการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลต่อไป ทั้งนี้ในกรณีที่มีศพจำนวนมากและมีความจำเป็นต้องใช้บุคลากรจากหน่วยงานอื่นนอกสังกัดสำนักงาน ตำรวจแห่งชาติ เช่นแพทย์ ทันตแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญนิติวิทยาศาสตร์ ให้ทำหนังสือลงนามโดยผู้บัญชาการ ตำรวจแห่งชาติหรือผู้ที่รับมอบหมาย ขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานนั้น เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบฯ (Royal Thai Police, 2009) นอกจากนี้มีข้อเสนอแนะให้ทำการเก็บรักษา เสื้อผ้า สิ่งของ เครื่องประดับที่มากับศพ โดยรักษาห่วงโซ่วัตถุพยาน (Chain of custody) เพื่อป้องกันความผิดพลาดในกระบวนการงาน (INTERPOL, 2018)

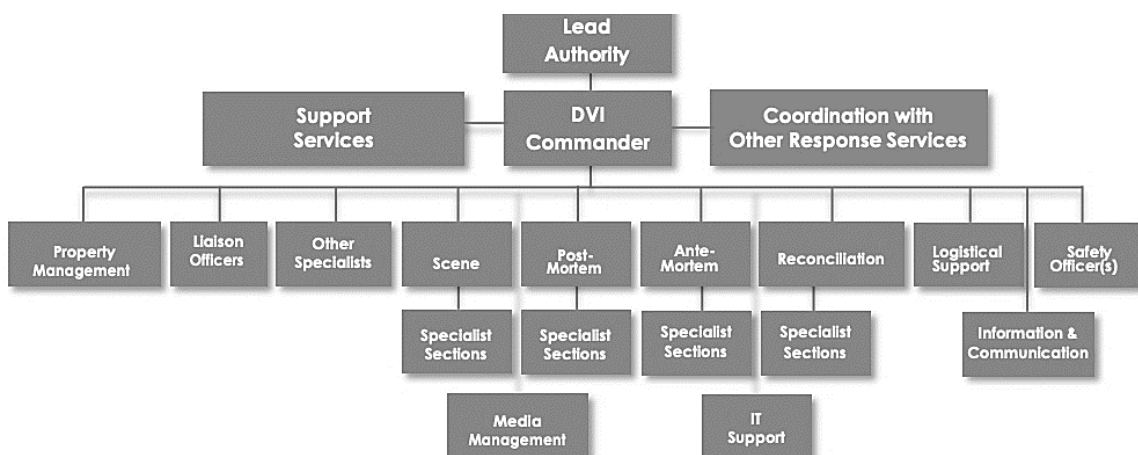
กระบวนการผ่าชันสูตรศพนั้นเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล ซึ่งมีความแตกต่างจากการผ่าชันสูตรศพในกรณีการตายผิดธรรมชาติทั่ว ๆ ไป คือนอกจากจะมุ่งหาสาเหตุการตาย หรือพฤติการณ์การตายแล้วนั้น จะต้องรวบรวมข้อมูล หาความสอดคล้องในแต่ละศพเพื่อ หาสาเหตุของ อุบัติภัย ประมาณเวลา จุดเริ่มต้นของอุบัติเหตุ เก็บวัตถุพยาน จนไปถึงการวางแผนป้องกันอุบัติเหตุต่อไป (Schuliar & Knudsen, 2012) แพทย์นิติเวชจำต้องบันทึกรายละเอียดของการผ่าชันสูตรศพอย่างครบถ้วน โดยขั้นตอนของการผ่าชันสูตรศพนั้นอาจกระทำอย่างเป็นระบบในกระบวนการขั้นตอนการพิสูจน์ เอกลักษณ์บุคคลร่วมกับผู้เชี่ยวชาญสาขาอื่น ดังรายละเอียดในหัวข้อถัดไป สำหรับสถานที่ทำการผ่าชันสูตรและพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล ให้พิจารณาจากสถานการณ์ พื้นที่ในการเก็บรักษาศพ ปริมาณของศพ การขนส่ง ทรัพยากรที่จะใช้และสภาพแวดล้อม โดยไม่ควรตั้งอยู่ใกล้แหล่งชุมชนหรือแหล่งน้ำ ซึ่งอาจจัดในพื้นที่ของโรงพยาบาล หรือนอกโรงพยาบาล เช่น ภายในพื้นที่ของวัด สุสาน หรือตั้งเต็นท์ปฏิบัติงานก็ได้

ภาพที่ 1 ความเชื่อมโยงของโครงสร้างของการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน

การพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล

ตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วย ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 10 การชั้นสูตรพลิกศพ บทที่ 3 การพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลในกรณีภัยพิบัติ (Royal Thai Police, 2009) ในกรณีเกิดอุบัติเหตุและภัยพิบัติที่มีผู้ตายเป็นจำนวนมาก กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลจะดำเนินการโดย คณะกรรมการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลในกรณีภัยพิบัติ มีรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติที่กำกับดูแลสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ ซึ่งกรรมการจะมีหน้าที่โดยสรุปดังนี้ กรรมการจากสถาบันนิติเวชวิทยา ทำการตรวจศพ ตรวจทางทันตกรรม และเก็บตัวอย่างสารพันธุกรรม กรรมการจากสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ ตรวจสถานที่เกิดเหตุ รวบรวมหลักฐานในที่เกิดเหตุ และตรวจสอบวัตถุพยาน กรรมการจากกลุ่มงานพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลและศูนย์พิสูจน์หลักฐาน 1 - 10 สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ มีหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูญหายและศพ ในการปฏิบัติงานในประเทศไทยนั้น ควรอ้างอิงแนวทางในการทำงานจากองค์การตำรวจสากล (INTERPOL) ซึ่งเป็นต้นแบบในกระบวนการงานด้านพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลระดับสากล (Ministry of Public Health, 2021) โดยผู้ปฏิบัติงานควรใช้แบบฟอร์มบันทึกข้อมูลของผู้สูญหาย (AM form) และ แบบฟอร์มบันทึกข้อมูลของศพ (PM form) เพื่อนำข้อมูลของทั้งสองส่วนมาเปรียบเทียบกัน (สามารถดาวน์โหลดแบบฟอร์มได้จากเว็บไซต์ INTERPOL ซึ่งการบันทึกข้อมูลมีรายละเอียดที่ค่อนข้างมาก ควรบันทึกโดยผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมเท่านั้น) และตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วย ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 10 การชั้นสูตรพลิกศพ บทที่ 4 ศูนย์พิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (Royal Thai Police, 2009) ได้ให้จัดตั้งศูนย์พิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (National Identification Management Center: NIMC) มีอำนาจหน้าที่โดยสรุปดังนี้ สั่งการ อำนวยการ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในไทยและต่างประเทศ รวบรวมข้อมูลทางกายภาพและวิทยาศาสตร์ของคดีศพไม่ทราบชื่อและบุคคลสูญหายทั้งในกรณีทั่วไปและภัยพิบัติ และดำเนินการวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลทางกายภาพของคดีศพไม่ทราบชื่อและบุคคลสูญหายทั้งในกรณีทั่วไปและภัยพิบัติ

ภาพที่ 2 โครงสร้างงานพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล (INTERPOL, 2018)

งานพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลจะประกอบด้วย ระบบการจัดการทรัพย์สินที่มากับศพ (Property Management) ซึ่งจะทำให้การจัดเก็บทรัพย์สินอย่างเป็นระบบ บันทึกรายละเอียดของทรัพย์สิน เช่น ลักษณะเฉพาะ สี วัสดุ หมายเลขซีเรียล เป็นต้น, เจ้าหน้าที่ประสานงานกับต่างประเทศ (Liaison Officers) โดยจะทำการประสานงานกับหน่วยงานต่างประเทศ ได้แก่สถานทูต และครอบครัวของผู้สูญหายหรือผู้เสียชีวิตที่เป็นชาวต่างชาติ, ผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ (Other Specialists) เช่นผู้เชี่ยวชาญการตรวจลายพิมพ์นิ้วมือ ผู้เชี่ยวชาญการตรวจสอบเอกสาร, ตรวจสถานที่เกิดเหตุ (Scene) เพื่อบันทึก จัดเก็บวัตถุพยาน จัดทำแผนที่สถานที่เกิดเหตุและสถานที่พบศพ, จัดเก็บข้อมูลจากการศพ (Postmortem) จากการผ่าชันสูตรศพของแพทย์นิติเวช และทันตแพทย์, จัดเก็บข้อมูลผู้สูญหาย (Antemortem) จากทางครอบครัวผู้สูญหาย, ผู้ประสานงาน (Reconciliation) ซึ่งมีหน้าที่ประสานงานภายในหน่วยงานที่ปฏิบัติงานด้านพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล รวมถึงหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง, ระบบการขนส่ง (Logistical Support) ซึ่งเป็นระบบในการขนส่งศพหรือชิ้นส่วนของศพจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง, เจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัย (Safety Officers) เพื่อดูแลความปลอดภัยของสถานที่ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน, ระบบประสานงานกับสื่อสารมวลชน (Media Management) เพื่อส่งข้อมูลของสถานการณ์การพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล ประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้แก่ครอบครัวผู้สูญหาย และ ระบบคอมพิวเตอร์ (IT Support) ประกอบด้วยโปรแกรมและระบบอินเทอร์เน็ตที่ใช้ในกระบวนการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล ซึ่งงานทั้งหมดนี้จะสั่งการและประสานงานโดยหัวหน้าศูนย์พิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล (DVI Commander) INTERPOL (2018) และ Ministry of Public Health (2021) นำเสนอขั้นตอนการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลประกอบด้วย 4 ขั้นตอนดังนี้

1. การตรวจสถานที่เกิดเหตุและเก็บกู้ศพ
2. รวบรวมข้อมูลหลังการเสียชีวิต (PM data)

1) ลายพิมพ์นิ้วมือ: ดำเนินการเก็บตัวอย่างลายพิมพ์นิ้วมือ โดยเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อนำไปเปรียบเทียบกับสารบบลายพิมพ์นิ้วมืออัตโนมัติ (AFIS) ต่อไป (Royal Thai Police, 2009)

2) ข้อมูลทางทันตกรรม: นิติทันตแพทย์ (ทันตแพทย์ที่ผ่านการฝึกอบรม หรือมีประสบการณ์ทางด้านนิติทันตกรรม) ที่ได้รับมอบหมายจะกระทำการตรวจ บันทึกข้อมูลทางทันตกรรมจากศพ โดยผ่าตัดขากรรไกรและใบหน้า และใช้การถ่ายภาพรังสีเพื่อเก็บเป็นข้อมูล นำมาเปรียบเทียบกับประวัติการรักษาของผู้สูญหาย

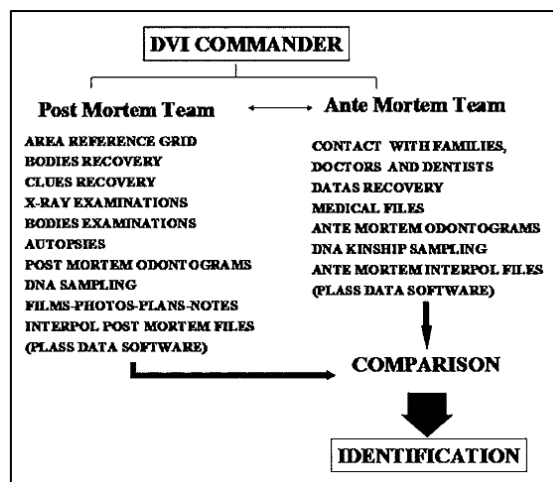
3) การตรวจสารพันธุกรรม (DNA profiling) เป็นวิธีที่ได้มาตรฐานในการพิสูจน์ตัวบุคคล จะทำการเก็บตัวอย่างสารพันธุกรรมจากศพโดยทีมแพทย์นิติเวชที่ทำการผ่าชันสูตรศพ ทั้งนี้ในการเลือกเก็บตัวอย่างสารพันธุกรรม สามารถเลือกเก็บได้จากหลายตำแหน่ง โดยมีข้อพิจารณาจากหลายปัจจัย เช่น เก็บตัวอย่างเลือด (Whole blood) 2-3 มิลลิลิตร ใน EDTA tube และเก็บรักษาในอุณหภูมิ 4 องศาเซลเซียส ซึ่งวิธีนี้จะเหมาะในกรณีที่สภาพศพที่ไม่เน่า และมีความพร้อมในการเก็บแช่เย็นจนนำส่งไปยังห้องปฏิบัติการ แต่หากสภาพศพเน่าหรือไหม้ไฟ อาจพิจารณาใช้กระดูกซึ่งมีไขกระดูกอยู่ภายใน สามารถนำมาใช้ในการตรวจได้ กระดูกที่นิยมนำมาตรวจคือกระดูกซี่โครง หรือกระดูกท่อนยาว เช่น กระดูกฮิวเมอร์ส (Humerus) หรือ กระดูกฟีเมอร์ (Femur) โดยตัดให้มีมีความยาว 3 - 5 เซนติเมตร และเก็บรักษาในอุณหภูมิ 4 องศาเซลเซียส (Ministry of Public Health, 2021) (นอกจากนี้ยังสามารถแช่แข็งในอุณหภูมิ -20 องศาเซลเซียสก็ได้) การเก็บกระดูกมีข้อดีคือเก็บรักษา ขนส่งง่าย และทำได้กับศพทุกสภาพ

แต่มีข้อจำกัดคือใช้กระบวนการและระยะเวลาในห้องปฏิบัติการที่มากกว่าการใช้เลือดในการตรวจสารพันธุกรรม (Prinz et al., 2007)

4) ข้อมูลทางกายภาพอื่น ๆ เช่นรอยสัก แผลเป็น ซึ่งมีลักษณะที่จำเพาะของแต่ละบุคคล อุปกรณ์ทางการแพทย์ที่อยู่ภายในร่างกาย (Surgical implants) ที่พบในศพ จะมีหมายเลขซีเรียล (Serial number) จากประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เขียนสามารถติดตามศพนิรนามจนทราบชื่อได้ จากการตรวจสอบหมายเลขซีเรียลของเต้านมเทียม กับบริษัทผู้นำเข้า

3. รวบรวมข้อมูลก่อนการเสียชีวิตของผู้สูญหาย (AM data) ในขั้นตอนนี้เจ้าหน้าที่กลุ่มงานพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลจะเป็นผู้รับผิดชอบหลัก ในการบันทึกข้อมูลของผู้สูญหาย และทำการจัดเก็บตัวอย่างสารพันธุกรรมจากครอบครัว

4. ทำการเปรียบเทียบข้อมูลก่อนการเสียชีวิตและหลังการเสียชีวิตเพื่อระบุตัวบุคคล โดยอาศัยหลักการทางนิติเวชศาสตร์ และนิติวิทยาศาสตร์ เพื่อพิจารณาข้อมูลเอกลักษณ์บุคคลในประเด็นของข้อมูลทางการแพทย์ ประวัติการรักษาโรค ข้อมูลทางพันธุกรรม ข้อมูลลักษณะพิเศษของร่างกายผู้สูญหาย และตัวอย่างสารพันธุกรรมจากครอบครัวผู้สูญหาย เปรียบเทียบกับข้อมูลของศพ ที่ได้จากการตรวจสถานที่เกิดเหตุ ภาพถ่ายรังสี การผ่าชันสูตรศพ และการเก็บตัวอย่างสารพันธุกรรม จนสามารถยืนยันตัวบุคคล และทำการมอบศพคืนให้แก่ครอบครัว ให้แจ้งผลการตรวจพิสูจน์แก่พนักงานสอบสวนเพื่อประสานงานไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดและดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

ภาพที่ 3 การเปรียบเทียบข้อมูลของศพ (PM data) และ ข้อมูลของผู้สูญหาย (AM data)
(Schuliar & Knudsen, 2012)

การจัดการศพก่อนการมอบร่างแก่ครอบครัว

เป็นขั้นตอนสุดท้ายของทีมงานพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล โดยอาจปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรของโรงพยาบาลในการจัดการสภาพศพและเอกสารทางราชการ ก่อนที่จะทำการมอบศพให้แก่ครอบครัวเพื่อดำเนินพิธีการทางศาสนา จะต้องมีการตรวจสอบหมายเลขศพให้ถูกต้องเพื่อป้องกันการมอบศพผิดราย จัดเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมถึงใบแจ้งการตายหรือหนังสือรับรองการตาย (ทร.4/1) ทำการเย็บบาดแผลให้มากที่สุดเท่าที่กระทำได้ ทำความสะอาดศพและสวมเสื้อผ้าใหม่ให้แก่ศพ ทั้งนี้การฉีดยา

รักษาสภาพศพควรกระทำหลังได้รับความยินยอมจากทางครอบครัว เนื่องจากในบางราย ครอบครัวอาจไม่ประสงค์ให้มีการฉีด จนอาจเกิดข้อขัดแย้งได้ สำหรับเอกสารที่ทางครอบครัวของผู้เสียชีวิตจะต้องใช้ในการรับศพนั้นประกอบด้วย ใบคำร้องขอรับศพ หนังสือขอรับศพที่ออกโดยพนักงานสอบสวน (จะมีการระบุชื่อศพและผู้รับศพ) ใบมรณะบัตร เอกสารยืนยันตัวตนของครอบครัวและผู้เสียชีวิต (บัตรประจำตัวประชาชน หรือหนังสือเดินทาง) และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่นหนังสือรับรองจากทางสถานทูต หนังสือยืนยันชื่อศพ (กรณีศพไม่ทราบชื่อหรือชื่อไม่ตรงกับทะเบียนบ้าน) เป็นต้น (Institute of Forensic Medicine, n.d.)

การจัดการศพเมื่อสิ้นสุดการบริหารสถานการณ์อุบัตินัย

โดยทั่วไปเมื่อสิ้นสุดช่วงสถานการณ์อุบัตินัยแล้วนั้น หากยังมีศพที่ยังไม่สามารถระบุตัวบุคคลได้ หรือยังไม่มีครอบครัวมารับศพในช่วงสถานการณ์อุบัตินัย อาจจัดเก็บศพด้วยการฝัง ในทางปฏิบัตินั้น พนักงานสอบสวนจะทำการประสานงานกับเทศบาลท้องถิ่น สมาคม หรือมูลนิธิที่มีพื้นที่สุสานสำหรับจัดฝังศพไร้ญาติ ต้องจัดทำทะเบียนศพและจัดเก็บอย่างเป็นระบบ โดยถือว่าเป็นศพนิรนามและดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสนับสนุนการติดตามคนหายและพิสูจน์คนนิรนามและศพนิรนาม พ.ศ. 2564 ทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้มีคำสั่งแต่งตั้ง ศูนย์บริหารจัดการคนหายและศพนิรนาม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (คบกน.ตร.) เพื่อสนับสนุนภารกิจนี้ (Royal Thai Police, 2015) ทั้งนี้ จุดประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการคนหายและศพนิรนาม จะมุ่งเน้นในการบริหารจัดการคนหายและศพนิรนาม ในกรณีทั่ว ๆ ไป ไม่ใช่ในกรณีสถานการณ์ภัยพิบัติ

บทวิเคราะห์และวิจารณ์

จะเห็นได้ว่ากระบวนการจัดการศพในสถานการณ์อุบัตินัยนั้น มีระเบียบ ข้อกฎหมายและมาตรฐานในการตรวจพิสูจน์ที่จะต้องปฏิบัติตาม อีกทั้งการปฏิบัติงานนั้น เป็นการบูรณาการร่วมกันระหว่างบุคลากรหลายหน่วยงานทั้งในภาครัฐและเอกชน ปัญหาในการปฏิบัติงานที่ผ่านมาส่วนหนึ่งเกิดจากความไม่เข้าใจในกระบวนการทั้งหมด ส่งผลให้ในแต่ละหน่วยงานอาจปฏิบัติงานทับซ้อนกัน อาทิ เช่น กรณีการกำหนดรหัสของศพคนละระบบกัน ระบบฐานข้อมูลจึงอาจกระจาย ทำให้กระบวนการเปรียบเทียบข้อมูลล่าช้าหรือผิดพลาด กรณีความคลาดเคลื่อนของคู่มือหรือแนวทางปฏิบัติงานของหน่วยงานส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความสับสน หรือกรณีไม่เคยเตรียมการรับมือหรือวางแผนงานในการบริหารสถานการณ์ฉุกเฉินในกรณีเกิดอุบัตินัยมาก่อน ทำให้ขาดความพร้อมและความชำนาญเพียงพอในการทำงานจริง สำหรับบุคลากรผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ อันได้แก่แพทยนิติเวช ทันตแพทย์ นักนิติวิทยาศาสตร์ นั้นอาจสังกัดในหลากหลายหน่วยงาน เมื่อเกิดสถานการณ์อุบัตินัย ก็สามารถเข้าร่วมภารกิจในการบริหารสถานการณ์ได้ โดยต้องได้รับอนุญาตเป็นหนังสือถูกต้องตามระเบียบและขั้นตอน

ดังนั้นผู้นำหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีแผนรับมือสถานการณ์ฉุกเฉินในการจัดการศพจำนวนมากและจัดซ้อมอยู่เสมอ เมื่อเกิดสถานการณ์อุบัตินัยจะมีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจ เพื่อป้องกันและแก้ไขสถานการณ์ รวมถึงเป็นศูนย์กลางในการระดมทรัพยากรเพื่อแก้ไขความรุนแรง ส่วนทางเจ้าหน้าที่ตำรวจจะทำการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการเพื่อบริหารจัดการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลร่วมกับบุคลากรผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันนิติเวชวิทยาและสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ หากมีการจัดตั้งพื้นที่ปฏิบัติงานเพื่อรับมือสถานการณ์อุบัตินัยโดยใช้พื้นที่ของโรงพยาบาล ให้ทางโรงพยาบาลประชุมวางแผนงานจัดเตรียมทรัพยากร และสถานที่ให้พร้อม เพื่อให้รองรับภารกิจในการช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ ปฐมพยาบาล

ครอบครัวบุคคลสูญหาย และเตรียมพร้อมในการจัดการเกี่ยวกับศพต่อไป เมื่อเริ่มภารกิจเก็บกู้ศพ ชั้นสูตร ศพ และพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล ให้ระลึกเสมอว่ากระบวนการทำงานทุกอย่าง ต้องเป็นระบบ เป็นไปตาม กฎหมาย และมาตรฐานสากล ซึ่งในการระบุตัวบุคคลจะต้องผ่านการเปรียบเทียบข้อมูลของผู้สูญหายกับผู้เสียชีวิตโดยอาศัยหลักการนิติเวชศาสตร์และนิติวิทยาศาสตร์ และดำเนินการส่งมอบร่างผู้เสียชีวิตให้กับ ครอบครัวต่อไป โดยเมื่อสิ้นสุดภารกิจ หากยังมีศพที่ไม่สามารถระบุตัวบุคคลได้ หรือยังไม่มีผู้มารับศพ ให้ ดำเนินส่งฝังศพ ณ สุสาน ภายใต้การควบคุมและจัดทำเอกสารอย่างเป็นระบบ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การบริหารสถานการณ์อุบัติภัยที่ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตจำนวนมากในคราวเดียว จะต้องปฏิบัติตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมวด 2 การชันสูตรพลิกศพ และระเบียบสำนักงานตำรวจ แห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 10 การชันสูตรพลิกศพ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2552 โดยเมื่อเกิดสถานการณ์อุบัติภัย ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นผู้รับผิดชอบหลักในกระบวนการ พิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล และบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง สถานที่ปฏิบัติงานนั้นให้ พิจารณาจากความเหมาะสม ตามแต่สถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงสถานที่เกิดเหตุ ความสะดวกในการ ปฏิบัติงาน สุขอนามัยของผู้ปฏิบัติงาน และควรมีขอบเขตแยกจากชุมชน การพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลให้ อ้างอิงแนวทางโดยใช้คู่มือจากองค์กรตำรวจสากล (INTERPOL)

บทความนี้ ผู้เขียนจัดทำโดยมุ่งหวังให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการจัดการศพในสถานการณ์ อุบัติภัยและพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลทุกหน่วยงาน ได้เห็นภาพรวม และรายละเอียดของการปฏิบัติงานใน การจัดการศพในสถานการณ์อุบัติภัย เพื่อให้เกิดการเตรียมความพร้อมก่อนการเกิดสถานการณ์อุบัติภัย และสามารถบริหารจัดการสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม เป็นไปตามข้อกฎหมายและมาตรฐานสากล และ ให้สอดคล้องกับภารกิจ หน้าที่ ของหน่วยงาน หากทางหน่วยงานของท่านมีข้อสงสัยใดในกระบวนการ สามารถติดต่อขอข้อมูล เอกสารที่เกี่ยวข้อง หรือวิทยากร ได้จากกลุ่มงานตรวจพิสูจน์หลักฐานเกี่ยวกับ บุคคล สถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ และกลุ่มงานพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล สำนักงานพิสูจน์ หลักฐานตำรวจ

เอกสารอ้างอิง

- Byard, R. W., & Winskog, C. (2010). Potential problems arising during international disaster victim identification (DVI) exercises. *Forensic Science, Medicine, and Pathology*, 6, 1-2.
- De Boer, H. H., Blau, S., Delabarde, T., & Hackman, L. (2019). The role of forensic anthropology in disaster victim identification (DVI): recent developments and future prospects. *Forensic sciences research*, 4(4), 303-315.
- De Boer, H. H., Roberts, J., Delabarde, T., Mundorff, A. Z., & Blau, S. (2020). Disaster victim identification operations with fragmented, burnt, or commingled remains: experience-based recommendations. *Forensic Sciences Research*, 5(3), 191-201.
- Disaster Prevention and Mitigation Act 2007. (2007, September 7). *Royal Thai Government Gazette*. Vol 124 part 52a pp. 1-23. (In Thai).

- Institute of Forensic Medicine. (n.d.) *Instruction for release the deceased*. Retrieved June 28, 2022, from: <https://shorturl.asia/UbF1B>. (In Thai).
- INTERPOL, (2018). *INTERPOL disaster victim identification guide*. Retrieved July 1, 2022, from: <https://www.interpol.int/How-we-work/Forensics/Disaster-Victim-Identification-DVI>
- Lessig, R., & Rothschild, M. (2012). International standards in cases of mass disaster victim identification (DVI). *Forensic science, medicine, and pathology*, 8, 197-199.
- Ministry of Public Health. (2021). *Guideline for Dead bodies Management in Mass Disaster* (1th ed.). Bangkok: Born to Be Publishing. (in Thai).
- OC, D. S. (2010). INTERPOL DVI best-practice standards—an overview. *Forensic science international*, 201(1-3), 18-21.
- Prinz, M., Carracedo, A., Mayr, W. R., Morling, N., Parsons, T. J., Sajantila, A. & Schneider, P. M. (2007). DNA Commission of the International Society for Forensic Genetics (ISFG): recommendations regarding the role of forensic genetics for disaster victim identification (DVI). *Forensic Science International: Genetics*, 1(1), 3-12.
- Regulations of the Office of the Prime Minister to Support Missing Persons and Unidentified Bodies Management 2021. (2021, April 27). *Royal Thai Government Gazette*. Vol 138, Special part 89d pp. 1-5. (In Thai).
- Royal Thai Police, (2009). *Regulations of the Royal Thai Police on Police Code of Regulations related to Case Category 10 Postmortem Examination (Volume2) 2009*. Retrieved July 1, 2022, from <http://www.finance.police.go.th/userdata/dialynews/news011/files/ลักษณะที่%2010%20ฉ.2%20ปี%2052.pdf>. (In Thai).
- Royal Thai Police, (2015). *Order of Royal Thai Police No. 725/2015 on Missing Persons and Unidentified Bodies Management*. Retrieved July 9, 2022, from <http://www.criminal.police.go.th/documents/INF25581228.pdf>. (In Thai).
- Schuliar, Y., & Knudsen, P. J. T. (2012). Role of forensic pathologists in mass disasters. *Forensic science, medicine, and pathology*, 8, 164-173.
- Suwanjutha, T. (1993). *The Forensic Medicine*. (3th ed.). Bangkok: Bhapith Publication House; 1-3. (In Thai).
- Thaikruea, L., & Seetamanotch, S. (2009). Lessons Learnt about the Thai Health Information System During the Tsunami Disaster, 2004-2007. *Chiang Mai Med J*, 48(1):1-13.
- Ungpraphan, W. (2000). *Guideline for the Development of Forensics in Justice System*. (1th ed.). Bangkok: October Publication House; 195-196. (In Thai).

ประวัติผู้เขียน

คำนำหน้า ชื่อ-สกุล	พันตำรวจเอก นายแพทย์ พงศกร ฐิตโชติ *
ตำแหน่ง/สถานะ	นายแพทย์ (สัญญาบัตร 5)
ที่อยู่หน่วยงาน/สังกัด	สถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ ถนนอังรีดูนังต์ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330
ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์	clinick@hotmail.com

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)